

Kmetijsko – okoljski kazalci

Biotska raznovrstnost

Vladimir Meglič, Tomaž Perpar, Zoran Čergan,
Peter Dolničar, Janko Verbič, Andrej Zemljič

Biotska raznovrstnost

Genska raznolikost sort in vrst kmetijskih rastlin ter pasem domačih živali je del globalne biodiverzitete.

Z večjo intenzivnostjo kmetovanja se zmanjšuje pridelava tradicionalnih in starih sort ter vrst kmetijskih rastlin. Razlog za to je v uporabi manjšega števila modernih sort namenjeni intenzivni kmetijski pridelavi, ki pa v večini primerov izhajajo iz istega vira in s tem omejujejo gensko raznolikost.

Zaradi velike konkurenčnosti na vse bolj odprtem trgu živinorejskih proizvodov postaja reja avtohtonih in tradicionalnih pasem goved, prašičev in perutnine vse manj zanimiv. Dodaten pritisk na te pasme povzroča globalizacija na področju selekcije komercialno najbolj zanimivih pasem.

BIOTSKA RAZNOVRSTNOST

Kazalci:

1. Biotska raznovrstnost – kmetijske rastline
2. Biotska raznovrstnost – domače živali

Povzetek vsebine

***BIOTSKA RAZNOVRSTNOST – KMETIJSKE
RASTLINE***

Biotska raznovrstnost – kmetijske rastline

Cilj je uresničevanje in izvrševanje mednarodnih obveznosti in pogodb:

- Konvencije o biološki raznovrstnosti
- mednarodne pogodbe o rastlinskih genskih virih za prehrano in kmetijstvo
- EU akcijskega načrta za ohranjanje biotske raznovrstnosti in genskih virov za prehrano in kmetijstvo

ter nacionalnih programov:

- nacionalni program varstva okolja
- nacionalni program varstva narave
- nacionalni program razvoja podeželja
- kmetijski okoljski program (KOP)
- strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji.

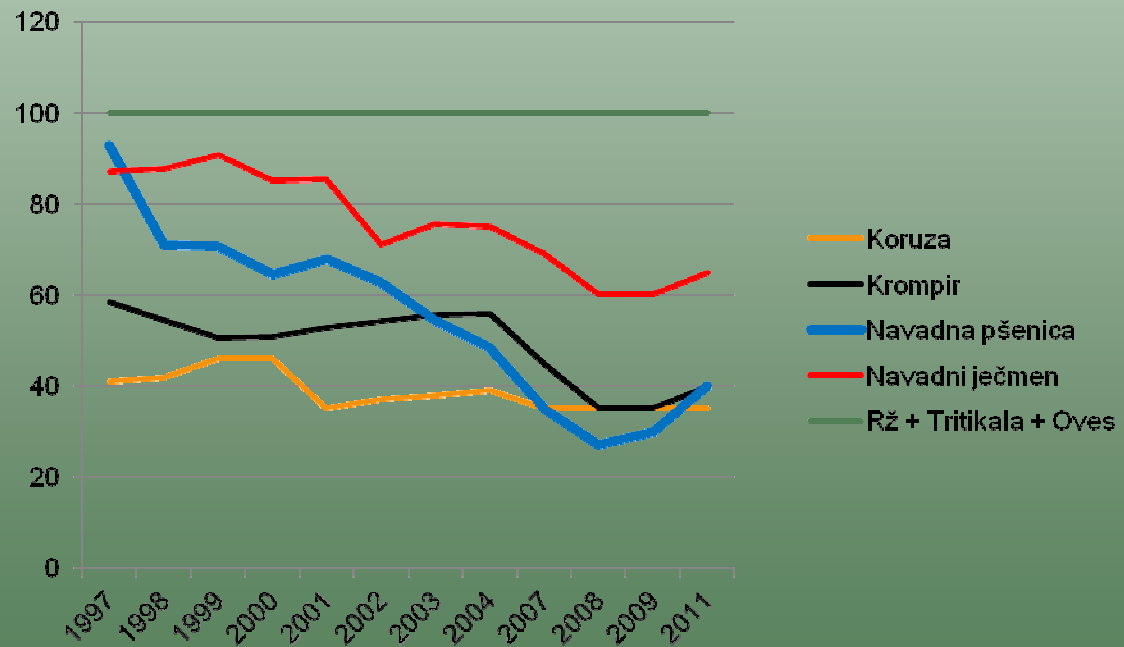
Končni cilj pa je ohranjanje čim večje biotske ter sortne raznolikosti v rastlinski pridelavi, ki je osnova za pridelavo hrane ter ohranjanje krajinske raznovrstnosti, vir dohodkov za preživetje na kmetijah in del naravne ter kulturne dediščine.

Biotska raznovrstnost – kmetijske rastline

Kazalec prikazuje delež najpomembnejših sort pri izbranih poljščinah in skupno število sort za posamezno vrsto ali skupino poljščin v pridelavi v Sloveniji. Kaže nam pritisk prevladujočih genotipov in sort v sistemu kmetijske pridelave.

Delež 5 najpomembnejših sort pri izbranih poljščinah v zadnjih 15 letih

Biotska raznovrstnost – kmetijske rastline

- V Sloveniji lahko pridelujemo vse sorte iz Slovenske sortne liste in Skupnega kataloga. Ponudba različnih sort na slovenskem trgu se med leti zelo spreminja.
- Število teh sort kaže sortno raznovrstnost in raznolikost, ne kaže pa nam dejanske genske raznovrstnosti v kmetijski pridelavi.
- Z večjo intenzivnostjo kmetovanja se zmanjšuje pridelava tradicionalnih sort in lokalnih populacij kmetijskih rastlin.

Avtohtone/tradicionalne sorte/populacije

Za gensko raznovrstnost pri pridelavi kmetijskih rastlin so pomembne:

- **Avtohtone in tradicionalne sorte kmetijskih rastlin.**
- Na Seznamu avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin je bilo v letu 2011 vpisanih **30 sort** poljščin.
- Na sprotne seznamu Razpoložljivost semenskega in sadilnega materiala avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin (MKO) (18.10.2011) je bilo na ta dan razpoložljivih **16 sort** poljščin.

Avtohtone/tradicionalne sorte/populacije

Za gensko raznovrstnost pri pridelavi kmetijskih rastlin so pomembne:

- Domače avtohtone / lokalne populacije, ki se na kmetijah pridelujejo že več generacij in so predmet lokalne in med sosedske izmenjave
- Za to seme ima podatke Genska banka, ki tudi hrani nekatere vzorce slovenskih avtohtonih populacij/krajevskih sort, ki se pridelujejo oz. so jih kmetje že nehali pridelovati. Podatki so zbrani samo za posamezna območja, premajhno financiranje pa ne omogoča celovitega pregleda za celotno Slovenijo.

Avtohtone/tradicionalne sorte/populacije

Glede na zadnje podatke zbrane v okviru ekspedicij genske banke po Sloveniji se lokalne sorte/populacije pridelujejo.

lan (<i>Linum usitatissimum</i>)	bela krajina, koroška
krmna pesa (<i>Beta vulgaris</i>)	dolenjska, bela krajina, os
riček (<i>Camelina sativa</i>)	koroška
krmno korenje (<i>Daucus carota</i>)	koroška, gorenjska, dolenjska, os
oves (<i>Avena sativa</i>)	koroška, pomurje
tobak (<i>Nicotiana rustica & tabacum</i>)	koroška, pomurje
mak (<i>Papaver somniferum</i>)	pomurje
bar, mohar (<i>Setaria sp.</i>)	pomurje, koroška
koruza (<i>Zea mays</i>)	pomurje, primorska, bela krajina
ajda (<i>Fagopyrum esculentum</i>)	slovenija
rž (<i>Secale cereale</i>)	slovenija
proso (<i>Panicum miliaceum</i>)	štajerska, pomurje
oljna buča - golica (<i>Cucurbita pepo</i>)	štajerska, pomurje
krmna buča - belica (<i>Cucurbita pepo</i>)	osrednja Slovenija
krmna repa (<i>Brassica rapa</i>)	osrednja Slovenija

Avtohtone/tradicionalne sorte/populacije

Nacionalni program: Slovenska rastlinska genska banka (*ex situ* ohranjanje)

Biotehnična fakulteta, Odd. za Agronomijo, Univerza v Ljubljani

Ajda, koruza, sadne vrste, krmne rastline,
zdravilne in aromatične rastline

Kmetijski inštitut Slovenije, Ljubljana

Zrnate leguminoze, zelenjadnice, krompir, žita,
oljnice, krmne rastline, jagodičje, vinska trta

Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije

Hmelj, zdravilne in aromatične rastline

Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Univerza v Mariboru

Sadne vrste, jagodičje, vinska trta

Institucija	Število akcesij
<i>BF UNI-LJ</i>	1635
<i>KIS</i>	3207
<i>IHPS</i>	143
<i>FKBV-UNI MB</i>	346
SKUPAJ	5331

Ključno sporočilo

- Delež najpomembnejših sort pri izbranih poljščinah, ki kaže pritisk prevladujočih genotipov in sort v sistemu kmetijske pridelave se v zadnjih letih nekoliko zmanjšuje.
- Ker gre tukaj za pretežno tuje sorte, ki pogosto izhajajo iz istega vira ne moremo govoriti o pomembnejši genski raznovrstnosti
- Slovenske sorte se tudi zaradi programa KOP (Pridelava avtohtonih in tradicionalnih kmetijskih rastlin) ohranjajo v pridelavi.
- Zmanjšuje se pridelava lokalnih populacij kmetijskih rastlin, ki se na kmetijah pridelujejo že generacije in so za gensko raznovrstnost kmetijskih rastlin ključnega pomena.
- Sedaj je skrajni čas, da jih še ohranimo (*in situ*, genska banka).